

FAMILIEKATEKISME OG LÆREBOK

av Harald Kaasa Hammer

Denne vinteren kommer det ut to versjoner av Luthers Lille katekisme: En oppdatert oversettelse på Verbum forlag, og i den nye Salmeboken kommer en forkortet versjon, utarbeidet av Bispemøtet. De to versjonene dekker ulike behov. Luther skrev katekismen til bruk i hjemmet, for å forklare og innøve og utøve budene og troen og bønner, når vi står opp og legger oss, når vi går til bords og til vårt arbeid. I salmeboken får vi en versjon som ikke er bundet til hjemmet og hverdagslivet, men er beregnet på skolen og konfirmantundervisningen.

Et uregelmessig verb

Det var jo ganske spesielt at Luthers Lille katekisme, som er en praktisk anlagt bok for familien og hjemmet, ble bekjennessskrift i de lutherske kirker. De andre bekjennessskriftene er jo liturgiske bekjennelser og dogmatiske lærestykker. Det pedagogiske siktet har fått fornyet aktualitet i vår tid, når hjemmet og menigheten ikke lenger kan regne med at barnetroen styrkes og næres i skolen. Trosopplæringsreformen legger fornyet ansvar på kirken og menighetene, og på faddere og foreldre.

Lille katekisme utfordrer på alle nivåer: kirken, menighetene og hjemmene. *Kirken* som kirke trenger et pedagogisk bekjennessskrift som en stadig påminnelse om at troen skal leveres videre. *Menighetens* søndagsgudstjeneste trenger å stå i vekselvirkning med hverdagens åndelige liv, og med alle hverdagens utfordringer. Menighetens undervisning skal støtte og bygge opp under faddernes og foreldrenes ansvar for hverdagens trosliv i alle nettverk og relasjoner. I *hjemmet* – om vi bor alene eller i familie – trenger vi at vårt åndelige liv knyttes til det vi alle gjør, og som mennesker har gjort til alle tider: vi står opp og legger oss, vi går til arbeid hjemme eller ute, og vi går til bords. Lille katekisme leder inn i praktisk innøvelse og utøvelse av budene og troen og bønner i hverdagslivet, ved arbeid og mat og hvile.

Behovet for en enkel lærebok

I 1964 tok Bispemøtet initiativ til en arbeidsgruppe som skulle gjennomarbeide katekismetekstene på nytt, med tanke på katekismens bekjennelseskarakter og på bruk i skolen. De ønsket at denne utgaven skulle være den gjeldende i skolen og konfirmantundervisningen.

Andaktsbokselskapet ga ut Bispemøtets katekisme i 1980, sammen med versjoner til studiebruk og til andaktsbruk, utarbeidet av Tore Kopperud.

Fokuset på bekjennelseskarakteren og undervisningen, går frem av undertittelen på katekismeutgaven: "En liten håndbok med det viktigste i kristentroen på grunnlag av Martin Luthers lille katekisme". Det markeres altså at dette ikke er ment å være en direkte oversettelse av Martin Luthers Lille katekisme.

Fra familiekatekisme til lærebok

Tekstene er løst ut av den opprinnelige familierammen, og satt sammen til en lærebok som utgjør om lag 2/3 av den opprinnelige teksten.

1. Morgen- og kveldsbønn, bordbønn og takkebønn er tatt ut av katekismen, og med dem innøvelsen av budene, troen og Fadervår gjennom dagens rytme.

2. Hustavlen med utvalgte bibelavsnitt er også tatt ut i Bispemøtets utgave.

Bibelavsnittene som Luther tok med, omhandler de fem nettverkene Gud har satt oss inn i: Menigheten, samfunnet, ekteskapet, familien og arbeidslivet, - altså de rammene kjærligheten, troen og bønner skal utøves i.

3. Luther satte overskriften "De ti bud, således som en husfar enfoldig skal fremholde dem for sine husfolk". Bispemøtet skriver: "De ti bud med noen forklaringer som gjør oss bedre kjent med Guds vilje" og "Troen med noen forklaringer som gjør oss bedre kjent med hvem Gud er og hva Gud har gjort og gjør for oss" og "Fadervår med noen tillegg som hjelper oss til bedre å forstå hva vi ber om". Dåpen og Nattverden har ikke slike overskrifter. Overskriftene fokuserer altså på kjennskap og forståelse, til forskjell fra Luthers praktiske sikte.

4. Luther gir foreldre konkret hjelp til å forklare de fem hovedtekstene som alle skulle kunne utenat. Det gjør han ved dialoger: "Hva betyr det?" / "Svar: Gud gir daglig brød..." / "Hva menes med daglig brød?" / "Svar: Med daglig brød menes...". På denne måten vises det hva barna skal lære og kan spørre om, og hva foreldrene skal lære seg til å svare. Bispemøtet har dempet dialogformen ved å sløyfe angivelsen av "Svar:". I stedet er spørsmålene gjort til overskrifter over hvert ledd.

Endringer og tilføyelser

Ellers er det gjort endringer i et par av budene. Daværende bibeloversettelse hadde "Du skal ikke misbruke Herren din Guds navn". Dette ble forkortet til "Du skal ikke misbruke Guds navn". Bibeloversettelsen hadde "Du skal ikke vitne falskt mot din neste". Dette ble endret til "Du skal ikke tale usant om din neste".

Etter budene føyer Bispemøtet til avsnittet "Hva er summen av budene?" og siterer det dobbelte kjærlighetsbudet i Matt 22,37-39. På samme måte er det føyd til et par bibelord etter Skriftemålet.

Under Skriftemålet tok Bispemøtet ut konkrete eksempler på synd, og formaningen til ikke å være engstelig om man ikke var plaget av slike eller større synder. De tok også ut avsnittet om skriftefarens sjelesørgeriske hjelp til dem som er anfektet.

Lille katekisme er kommet ut i mange forskjellige utgaver, helt fra den dansk-norske skoleutgaven til Palladius fra 1537. Bispemøtets utgave går inn i den senere tradisjonen med å dele katekismen i fem parter. Overskriftene lyder: "Første del – De ti bud ..." og lignende. Skriftemålet regnes ikke med blant de fem partene, og har ikke slik overskrift.

Minimale endringer fra 1980 til 2002 og til 2013

Bispemøtets katekismeutgave ble tatt inn i "Bønnebok" som ble vedtatt av Kirkerådet 10. juni 2002, etter ordning for liturgiske forsøkssaker. Skriftemålet ble flyttet til etter "Femte del – Nattverden". Ellers er det få og minimale endringer fra 1980-utgaven.

Bispemøtets katekismeutgave føres videre i bønnedelen av Salmeboken som kommer i 2013. Men Fadervår og bibelsitatene justeres etter den siste bibeloversettelsen.

Vi trenger begge katekismeutgavene!

I 1976 ga Credo forlag ut en oversettelse av Lille katekisme, som et hefte til å legge i Bibelen, først og fremst med tanke på den interne undervisning i skolelagene. Til forlagets store overraskelse måtte de trykke opp 100 000 eksemplarer. I 1997 ga Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn ut en ny oversettelse på Lunde forlag. Disse oversettelsene har vært brukt parallelt med Bispemøtets versjon. Fremdeles har vi bruk for både en familiekatekisme og en lærebok.